

جمهوری اسلامی ایران
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

سند راهبردی توسعه کارآفرینی کشور

سند راهبردی توسعه کار آفرینی کشور

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

(معاونت توسعه کار آفرینی و اشتغال)

۱. مقدمه

در دهه‌های اخیر کارآفرینی به‌عنوان یکی از موضوعات استراتژیک در حوزه سیاست‌گذاری مورد توجه قرار گرفته است. اکنون قریب به اتفاق دولت‌ها پذیرفته‌اند که توسعه اقتصاد کارآفرینانه، پویا و رقابتی، عامل چابکی در نظام اقتصادی-اجتماعی کشورها بوده و تنها راه برون‌رفت از چالش تغییرات سریع اقتصاد کلان در سطح جهانی و افزایش بیکاری ناشی از ایجاد انقلاب فن‌آوری، توسعه شرکت‌های کوچک و جدید با رشد بالا می‌باشد. همچنین بسیاری از اندیشمندان توسعه، دانش اقتصادی و نوآوری را عامل بسیار مهمی در افزایش رقابت در بازارهای جهانی می‌دانند. در نتیجه اولویت سیاست‌گذاری‌ها به سمت ترویج کارآفرینی سوق پیدا کرده است. بر این اساس خط‌مشی‌گذاری و تدوین سیاست‌ها در کشورهای پیشرو حول محور سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی، نوآوری و دانشی که اثر قابل توجهی در ایجاد محیطی پیش‌برنده برای افزایش تعداد کارآفرینان و راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک دارد، می‌چرخند.

رویکرد اکوسیستم به کارآفرینی به‌عنوان روشی جدید برای تفکر و اقدام، جهت طراحی سیاست‌های کارآفرینی در سال‌های اخیر به کار گرفته شده است. اکوسیستم کارآفرینی به افراد، سازمان‌ها و نهادهایی اشاره دارد که محرک یا مانع تصمیم فرد برای کارآفرین شدن بوده و یا بر احتمال موفقیت او در صورت راه‌اندازی کسب‌وکار کارآفرینانه مؤثرند. سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۱ اکوسیستم را شامل چارچوب‌های تنظیمی، شرایط بازار، دسترسی به منابع مالی، تحقیق و توسعه و فناوری، فرهنگ و قابلیت‌های کارآفرینانه معرفی کرده است. اکوسیستم، محیطی را ایجاد می‌کند که لازم است عناصر آن هم‌نوا با یکدیگر برای شکوفایی بنگاه‌های نوآور و پررشد به نظم درآیند. این بنگاه‌ها نیازمند کارکنان ماهر هستند، لازم است تا دسترسی به فن‌آوری داشته باشند، زیرساختی با کارکرد مطلوب لازم دارند، مشاوره تخصصی و پشتیبانی می‌خواهند، باید به منابع مالی دسترسی داشته باشند، محلی برای کسب‌وکار لازم دارند و همچنین نیازمند یک چارچوب قانونی هستند که از آن‌ها حمایت کند. سیاست‌های کارآفرینی در جهان طی زمان به سمت نگاه جامع و کل‌نگر به کارآفرینی هدایت شده‌اند و تفکر "اکوسیستم پشتیبان کارآفرینی" تبدیل به تفکر غالب در میان سیاست‌گذاران این حوزه شده است. استفاده از استعاره اکوسیستم در تحلیل عوامل مؤثر بر کارآفرینی، بر نحوه تحلیل، روش‌های طراحی و صورت‌بندی سیاستی تأثیرگذار است. استعاره اکوسیستم برای تأکید بر جنبه‌های زمینه‌ای و محلی کارآفرینی استفاده می‌شود. مهم‌ترین پیام این استعاره، یکتایی و منحصر به فرد بودن محیط (اکوسیستم) است زیرا نتیجه و برآیند تعاملات متقابل و پیچیده‌ی صدها عامل است که ریشه در نهادهایی شکل گرفته در طول تاریخ دارد.

^۱ Organization for Economic Cooperation and Development http://www.oecd.org/std/business_stats/entrepreneurship

۲. اسناد بالادستی پشتیبان

سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴:

- ❖ برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی.
- ❖ دست‌یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه‌ی آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقاء نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل.

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی مقام معظم رهبری:

بند ۱- تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به‌منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط.

بند ۲۰- تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش‌افزوده، تولید ثروت، بهره‌وری، کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد و اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به اشخاص دارای خدمات برجسته در این زمینه.

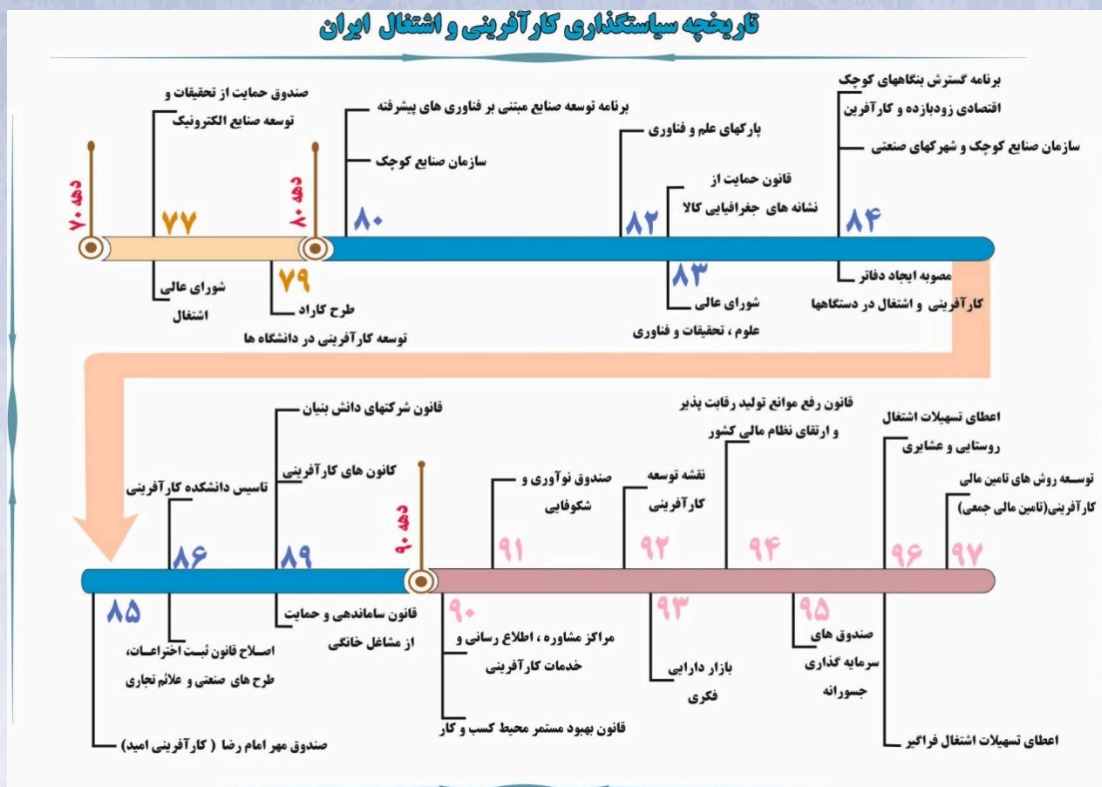
سیاست‌های کلی اشتغال

بند ۱- ترویج و تقویت فرهنگ کار، تولید، کارآفرینی و استفاده از تولیدات داخلی به‌عنوان ارزش اسلامی و ملی با بهره‌گیری از نظام آموزشی و تبلیغی کشور.

بند ۵- بهبود محیط کسب‌وکار و ارتقاء شاخص‌های آن (محیط سیاسی، فرهنگی و قضایی و محیط اقتصاد کلان، بازار کار، مالیات‌ها و زیرساخت‌ها) و حمایت از بخش‌های خصوصی و تعاونی و رقابت از راه اصلاح قوانین، مقررات و رویه‌های ذی‌ربط در چارچوب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

این نهادها برای کشورهای مختلف، در کنار مزیت‌های رقابتی منحصر به فرد، مجموعه‌ای خاص از چالش‌ها به وجود می‌آورند که باید بر آن‌ها غلبه کرد. به همین سبب است که در این رویکرد، استفاده‌ی کورکورانه از الگوی توسعه‌ی کارآفرینانه‌ی یک کشور (منطقه) و اعمال آن برای کشور (منطقه) دیگر ناکاراست. پیام دوم، در کنار وابستگی شدید اکوسیستم به زمینه، "غیرقابل ساخته شدن" آن است. اکوسیستم کارآفرینی قابل ساختن نیست. نهادها برحسب نیاز و تطور جامعه به وجود آمده و در تعامل با یکدیگر به بلوغ می‌رسند. دولت‌ها وظیفه تسهیل و روان‌سازی تعاملات و جریان دانش و اطلاعات را دارند. سومین پیام، لزوم گسترش نگاه سیاست‌گذاران از سیاست‌های منحصر به تشویق ورود کسب و کارها (آموزش کارآفرینی، تأمین مالی و غیره) به سیاست‌های پشتیبان در طول دوره عمر یک کسب و کار کارآفرینانه است.

تاریخچه سیاست‌گذاری کارآفرینی و اشتغال ایران

شکل ۱ تاریخچه سیاست‌گذاری کارآفرینی و اشتغال

همانگونه که در شکل شماره ۱ مشاهده می‌شود در سیاست‌ها و برنامه‌های اجرا شده تفاوتی بین سیاست‌های فعال بازار کار و عمدتاً سیاست‌های تامین مالی صرف با سیاست‌های کارآفرینی دیده نمی‌شود و بیشتر سیاست‌های غیرتامین مالی نیز از جنس تصویب قانون یا ایجاد نهادهای مرتبط با کارآفرینی است. البته نمی‌توان گفت که سیاست‌های اخذشده تاکنون بی‌تاثیر بوده ولی وضعیت اکوسیستم کارآفرینی کشور حامل این پیام است که برای توسعه آن نیازمند سیاست‌های کارآفرینانه و سیاست‌های گذار کارآفرینی هستیم.

۳. چارچوب مفهومی سیاست‌گذاری کارآفرینی

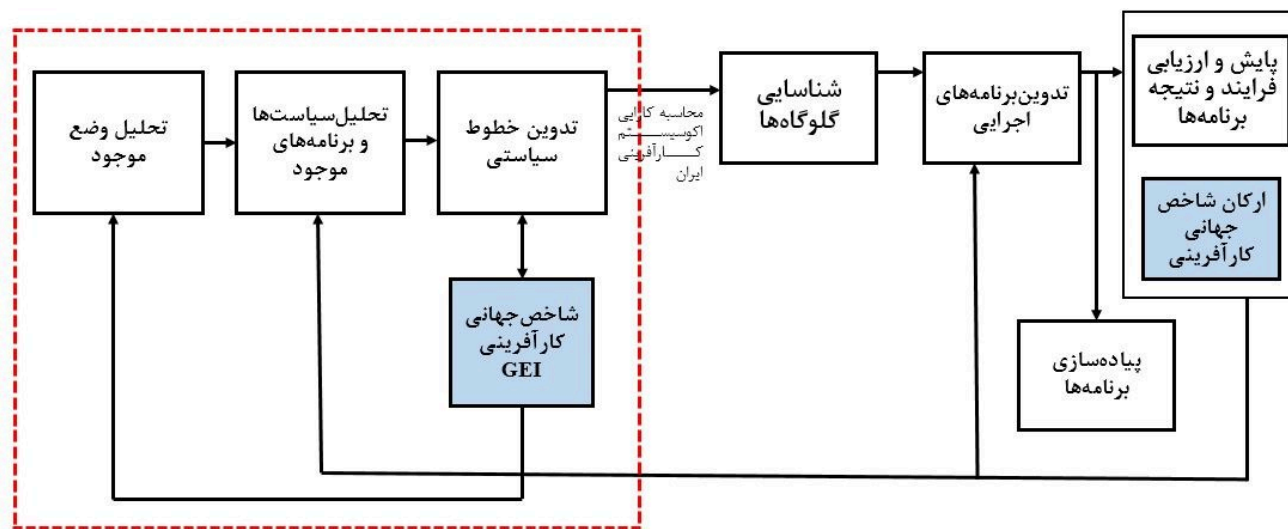
با شکل‌گیری جامعه کارآفرینانه (با ویژگی نوآوری و رشد بهره‌وری بالا)، مهم‌ترین چالش‌های پیش روی اقتصادهای دنیا (بالأخص اقتصادهای در حال گذار)، انتخاب بهترین مدل توسعه است. بیشتر مطالعات صاحب‌نظران توسعه نشان می‌دهد، رونق گرفتن اقتصاد کارآفرینی، به بهبود توزیع ثروت و خلق مشاغل جدید منجر می‌گردد. از مهم‌ترین ویژگی‌های این نوع اقتصادها این است که بازارها و یکایک بنگاه‌ها جایگزین بوروکراسی می‌شوند؛ معاهدات ضمنی که زمانی بین اتحادیه‌های کارگری بزرگ و دولت وجود داشته از بین می‌رود؛ سهم نیروی کار به شدت کاهش می‌یابد؛ بنگاه‌های بزرگ پیوسته در حال تغییر بوده و اجرای بسیاری از کارهای ویژه دولت به بخش خصوصی واگذار می‌گردد؛ دانش نقش بسیار مؤثری در اقتصاد ایفا می‌کند و دانشگاه به یکی از زیرساخت‌های نهادی جامعه کارآفرین تبدیل می‌شود. این گذار ساختاری در این چند دهه از اقتصاد سنتی به اقتصاد کارآفرینانه، نقش مهمی را در شتاب تغییر مرحله اقتصادی ایفا می‌نماید.

اکنون با این پرسش روبرو می‌شویم که سیاست‌های خوب در یک جامعه کارآفرینانه چیست؟ رویکرد سیاستی نوین بر امکان خلق و تجاری‌سازی ایده تمرکز دارد. این متفاوت با سیاست کسب‌وکارهای کوچک است که سعی در مقابله با عدم مزیت هزینه‌ای بنگاه‌های کوچک به علت صرفه‌های مقیاس بزرگ دارد. سیاست‌های عمومی در جامعه کارآفرین دارای تمرکز گسترده‌تری است و از تمهیداتی به قصد نفوذ مستقیم بر سطح فعالیت‌های کارآفرینانه در یک کشور یا منطقه تشکیل می‌شود. لیکن بیشتر رویکردها سیاست توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط را با سیاست‌های توسعه کارآفرینی یکسان در نظر می‌گیرند. درحالی‌که آن‌ها اساساً متفاوت هستند چرا که سیاست توسعه بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط بر واردکردن افراد محروم و در حاشیه به جریان اصلی اقتصادی تمرکز دارد و البته کارآفرینی بر بهترین و درخشان‌ترین افراد توجه می‌کند و کیفیت کسب‌وکارها از قبیل پررشد بودن و نوآورانه بودن دارای اهمیت می‌باشد. درواقع رویکردهای سیاستی به‌گونه‌ای است که تاکنون به این نکته اساسی توجه نشده است که چیزی به‌عنوان سیاست‌های کارآفرینانه به‌خودی‌خود وجود ندارد و تنها سیاست‌گذاری عمومی در یک جامعه کارآفرینانه داریم.

حال مهم‌ترین سؤال این است که چگونه سیاست‌گذاران می‌توانند گذار مداوم به سمت یک جامعه کارآفرینانه را به نحو ایده‌آل شتاب بخشند.

وجود شرایط خاص کسب‌وکار تصمیم کارآفرین را برای شروع یا توسعه کسب‌وکار تحت تأثیر قرار خواهد داد. بر اساس مطالعات انجام‌شده شرایطی که کشور را برای تشویق راه‌اندازی کسب‌وکارهای کارآفرینانه تعیین می‌کند عبارت‌اند از:

- ❖ توانایی بازارهای مالی و تمایل به تأمین مالی کسب‌وکارهای جدید یا آزمون نشده
- ❖ سطح سیاست‌ها و مقررات گذاری دولت در بازار
- ❖ انتقال فن‌آوری تحقیق و توسعه به بخش خصوصی
- ❖ ساختار تجاری و حقوقی که از حقوق مالکیت محافظت می‌کند.

شکل ۲ چارچوب مفهومی سیاست‌گذاری کارآفرینی

شکل فوق چارچوب مفهومی سیاست‌گذاری کارآفرینی را مشخص می‌کند که گرچه شکل به صورت یک سیاست-گذاری خطی (linear) با فیدبک دیده می‌شود ولی در عمل بیشتر به صورت رفت و برگشتی و همراه با فیدبک‌های سریع و یادگیری سیاست‌گذار و تصحیح سیاست‌ها خواهد بود.

سیاست‌های کارآفرینانه به‌عنوان یک بسته گسترده سیاست‌های عمومی توصیف می‌شود که بر فعالیت‌های کارآفرینانه تأثیر می‌گذارد و به دنبال تسهیل شرایط کارآفرینی در اقتصاد هستند تا کیفیت کارآفرینانی افزایش یابد و با استفاده از نوآوری شرکت‌های پررشد به وجود آمده و در نهایت منجر به تحول اقتصادی در سطح کشور می‌شود همان‌گونه که هارت مطرح می‌کند: سیاست‌های عمومی و دولتی می‌توانند تقریباً همه تعیین‌کننده‌های رفتاری تقاضا برای کارآفرینی و متعاقباً در مقیاس زمانی طولانی‌تر، کارآفرینان را شکل دهند که این مهم قطعاً یک همکاری نزدیک و هماهنگ بین دستگاهی را می‌طلبد و این یعنی همه نهادها و اجزاء اکوسیستم باید بتوانند با یکدیگر و در تعامل با کیفیت و نزدیک به بهبود و ارتقای اکوسیستم کارآفرینی کمک کنند.

بر این اساس، آگاهی از اکوسیستم کارآفرینی یک کشور، برای صورت‌بندی و پیاده‌سازی سیاست‌های کارآفرینی ضروری است. از این‌رو، با توجه به چرخه سیاست‌گذاری که در شکل شماره ۱ مشاهده می‌شود، نیاز است تا با استفاده از یک شاخص قابل‌اتکای جهانی همه‌ساله شناختی از وضعیت اکوسیستم کارآفرینی کشور وجود داشته باشد و برنامه‌ها بر اساس آن تحلیل و به‌روزرسانی شده و همچنین خطوط سیاست‌گذاری بر اساس شناخت حاصله و گلوگاه‌های موجود کشور به صورت خاص و هدفمند ترسیم شوند.

۴. شاخص جهانی کارآفرینی

شاخص جهانی کارآفرینی (GEI)^۱ که همه‌ساله توسط مؤسسه جهانی توسعه کارآفرینی (GEDI)^۲ منتشر می‌شود و تصویری از تغییرات اکوسیستم کارآفرینی کشورها ارائه می‌دهد، نماگری است که سلامت اکوسیستم کارآفرینی در یک کشور را از طریق تعاملات پویا و نهادینه‌شده بین گرایش، توانایی و اشتیاق کارآفرینی، هم در سطح فردی و هم در سطح نهادی مورد ارزیابی قرار می‌دهد. فرض بنیادی در تهیه این شاخص این است که کارآفرینی هرچند ماهیت رفتاری و فردی دارد اما تقریباً در صورتی امکان بروز می‌یابد که محیط به فرد اجازه بروز آن را بدهد. به‌عنوان مثال اگر نیروی انسانی تحصیل کرده و دارای مهارت لازم برای به‌کارگیری در کسب‌وکار مبتنی بر فرصت در جامعه به‌وفور وجود داشته باشند اما شرایط محیطی و نهادی جامعه به شکلی باشد که افراد نتوانند ریسک شروع کسب‌وکار را بپذیرند، کارآفرینی توسعه

^۱Global Entrepreneurship Index ۲۰۱۸ <http://thegedi.org/global-entrepreneurship-and-development-index/>

^۲Global Entrepreneurship Development Institution <http://thegedi.org>

نخواهد یافت. به عبارتی پویایی کارآفرینی در هر کشور علاوه بر خصلت‌ها و ویژگی‌های افراد جامعه، در گرو محیط نهادی نیز می‌باشد.

در عصر حاضر، پژوهشگران حوزه سیاست‌گذاری کارآفرینی معتقدند که کشورها با تعداد زیادی کارآفرین (به معنای کسب‌وکار جدید یا خوداشتغالی) نمی‌توانند به رشد و توسعه اقتصادی دست یابند بلکه نیازمند اکوسیستم کارآفرینی متناسب هستند تا بتوانند با ایجاد کسب‌وکارهای کارآفرینانه باکیفیت به این مهم برسند. هر اکوسیستمی شامل تعدادی زیرسیستم به هم وابسته است که باهم در تعاملند، بر روی یکدیگر اثرگذارند و در جهت برآوردن هدفی با یکدیگر تعامل می‌کنند. در اکوسیستم کارآفرینی وجود ذینفعان و همکاری متقابل آن‌ها با یکدیگر سبب ایجاد شرایط مناسب برای فعالیت‌های کارآفرینانه و توسعه کسب‌وکارهای جدید می‌شود. منظور از ذینفع هر نهادی است که به‌طور بالفعل یا بالقوه حامی و مشوق کارآفرینی است. ارگان‌های دولتی، دانشگاه‌ها، انجمن‌های کسب‌وکار، تشکل‌های بخش خصوصی، سرمایه‌گذاران، بانک‌ها، کارآفرینان، مراکز رشد، مراکز شتاب‌دهنده، رهبران اجتماعی، مراکز تحقیقاتی، نمایندگان نیروی کار، وکلا و غیره از ذینفعان اکوسیستم کارآفرینانه هستند.

شاخص جهانی کارآفرینی با این رویکرد تلاش دارد تا نگاهی دقیق به سلامت اکوسیستم کارآفرینی کشورها بیندازد. مزیت این شاخص نسبت به سایر روش‌های سنجش در این است که، این شاخص با توجه به تعاملات سطح فردی و سطح نهادی کارآفرینی، چشم‌اندازی نسبتاً دقیق از قوت‌ها و تنگناهای اکوسیستم کارآفرینی کشورها ارائه می‌دهد. از آنجاکه زمینه نهادی تنظیم‌کننده رفتارهای فردی است، لذا برای درک اکوسیستم کارآفرینی لازم است تا هم به تعاملات درونی و هم تعاملات میان‌ایندوسطح توجه شود. بنابراین با استفاده از اطلاعات مؤسسه جهانی کارآفرینی و توسعه، سالانه شاخص‌ها و ارکان اکوسیستم کارآفرینی، جهت تحقق هدف ایجاد و توسعه جامعه کارآفرین، رفع گلوگاه‌ها و متعادل‌سازی پروفایل اکوسیستم کشور مورد تحلیل و بررسی قرار خواهد گرفت تا چالش‌ها و پتانسیل‌های کارآفرینی شناسایی شده و با استفاده از هم‌اندیشی با متخصصان و بازیگران اکوسیستم کارآفرینی، سیاست‌ها و برنامه‌های موردنیاز جهت رفع موانع و استفاده از ظرفیت‌ها به صورت هدفمند ارائه گردد.

تابه حال در سطح جهان بر روی تعریف واحدی از کارآفرینی توافق نشده است و تقریباً تمام نظریه پردازان کارآفرینی متفق‌القول بر روی اینکه کارآفرینی ابعاد و جنبه‌های فراوانی دارد هم‌عقیده می‌باشند. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در جهت هماهنگی و دستیابی به ادبیات مشترک بین سیاست‌گذاران تعریف مشخصی از کارآفرین ارائه داده است که عبارت است از:

کارآفرین فردی است که با تکیه بر نوآوری، تشخیص فرصت‌ها و پذیرش مخاطره، ارزش اقتصادی/اجتماعی جدیدی به وجود می‌آورد (جدید در سطح بنگاه/سازمان، در سطح بازار/جامعه و یا در سطح جهان).

با توجه به پیچیدگی اکوسیستم‌های کارآفرینی، هیچ شاخصی، هرچقدر کامل، نمی‌تواند پویایی اکوسیستم را به‌طور کامل آشکار سازد. با این وجود تلاش‌های دانشمندان این حوزه ادامه دارد و تاکنون سنجه‌هایی به وجود آمده است که در حال آزمون و اصلاح هستند. در ادامه ارکان شاخص جهانی کارآفرینی مطرح خواهند شد که هرکدام متشکل از شاخص‌های فردی و نهادی بوده و برای سنجش شاخص‌های فردی از داده‌های خام موسسه دیده‌بانی جهانی و برای سنجش شاخص‌های نهادی از مؤسسات مختلف از جمله گزارشات متعدد بانک جهانی، گزارشات موسسه هریتیج، موسسه شفافیت و غیره استفاده شده است.

شاخص جهانی کارآفرینی	
گرایش کارآفرینانه	توانایی کارآفرینانه
پشتیبانی فرهنگی	نوآوری محصول
شبکه‌سازی	نوآوری فرآیند
پذیرش ریسک	رشد بالا در کسب و کار
مهارت کسب و کارهای نوپا	بین‌المللی سازی
درک فرصت	سرمایه ریسک پذیر
آزادی (آزادی کسب و کار * حقوق مالکیت)	سرمایه گذاری غیررسمی
تشخیص فرصت	عمق بازار سرمایه
آموزش (آموزش سطح * کیفیت آموزش)	صلادات
درک از مهارت	پیچیدگی اقتصادی
ریسک کشور	غزال
پذیرش ریسک	مالی و استراتژی (سرمایه گذاری * استراتژی * کسب و کار)
ریسک کشور	علم
ریسک کشور	GERD (میانگین مراکز پژوهشی و دسترسی به دانشمندان)
ریسک کشور	فناوری جدید
ریسک کشور	فناوری جدید
ریسک کشور	محمول جدید
ریسک کشور	انتقال فناوری
ریسک کشور	رقبا
ریسک کشور	رقابت پذیری (غلبه بازار * مقررات)
ریسک کشور	سطح تحصیلات
ریسک کشور	بازار کار (آموزش کارکنان * آزادی نیروی کار)
ریسک کشور	سطح فن آوری
ریسک کشور	جذب فناوری
ریسک کشور	انگیزه فرصت
ریسک کشور	حکمرانی (مالیات * حکمرانی خوب)
ریسک کشور	میانگین "حرفه" و "شان و مقام"
ریسک کشور	فساد
ریسک کشور	آشنایی با کارآفرینان
ریسک کشور	تراکم (شهرنشینی * زیرساخت)
ریسک کشور	پذیرش ریسک
ریسک کشور	ریسک کشور
ریسک کشور	درک از مهارت
ریسک کشور	آموزش (آموزش سطح * کیفیت آموزش)
ریسک کشور	تشخیص فرصت
ریسک کشور	آزادی (آزادی کسب و کار * حقوق مالکیت)

جدول ۱ ارکان شاخص جهانی کارآفرینی ۲۰۱۸

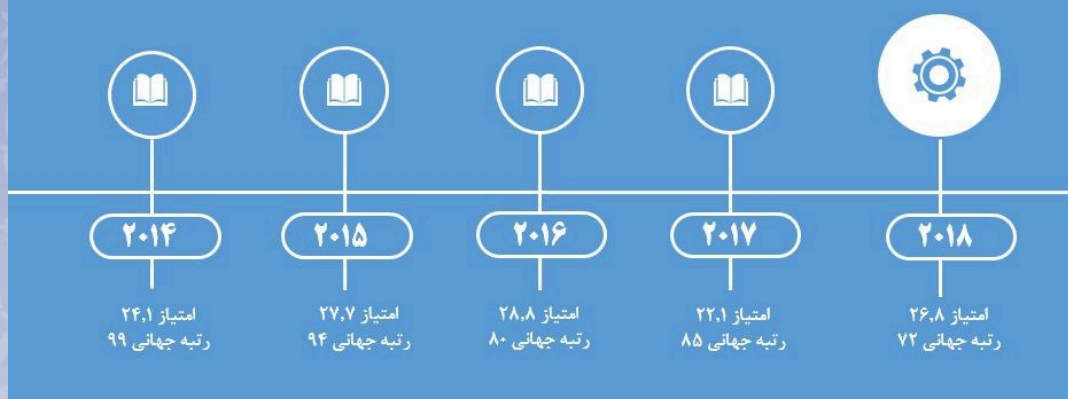
با توجه به پیچیدگی اکوسیستم‌های کارآفرینی، هیچ شاخصی، هرچقدر کامل، نمی‌تواند پویایی اکوسیستم را به‌طور کامل آشکار سازد. با این وجود تلاش‌های دانشمندان این حوزه ادامه دارد و تاکنون سنجه‌هایی به وجود آمده است که در حال آزمون و اصلاح هستند. بنابراین موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه در جهت ایجاد شاخص‌ها و ارکان شناسایی و ارزیابی اکوسیستم کارآفرینی باید بسیار دقیق و هوشمند عمل نموده تا ابعاد و جنبه‌های فراوانی که در مفهوم کارآفرینی و همچنین اکوسیستم کارآفرینی وجود دارد را مدنظر قرار دهد. لذا این موسسه برخلاف مؤسسات ارزیابی دیگر کارآفرینی، نسبت به کسب‌وکارهایی که تأثیر بالایی بر بازار دارند، اشتغال فراوانی ایجاد نموده، سریع‌تر رشد کرده و نسبت به دیگران بزرگ‌تر می‌شوند حساس‌تر عمل می‌نماید.

شاخص جهانی کارآفرینی از سه شاخص اصلی یا شاخص فرعی به وجود می‌آید که شامل گرایش کارآفرینانه، توانایی کارآفرینانه و اشتیاق کارآفرینانه می‌باشد. گرایش کارآفرینانه در مورد تفکر کلی کشور در مورد کارآفرینی می‌باشد. در واقع این سؤال مطرح می‌شود که نظر مادر شما در مورد کارآفرینی چیست؟ دومین شاخص فرعی در مورد توانایی‌ها می‌باشد. آیا می‌توانید انجامش دهید؟ آیا مهارت لازم را دارید؟ و در نهایت سومین شاخص فرعی اشتیاق کارآفرینانه می‌باشد. آیا شما می‌خواهید که یک کسب‌وکار یک میلیارد دلاری داشته باشید؟

ارکان شاخص جهانی کارآفرینی هرکدام متشکل از شاخص‌های فردی و نهادی می‌باشند. موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه، برای سنجش شاخص‌های فردی از داده‌های خام موسسه دیده‌بانی جهانی و برای سنجش شاخص‌های نهادی از مؤسسات مختلف از جمله گزارشات متعدد بانک جهانی، گزارشات موسسه هریتج، موسسه شفافیت و غیره استفاده نموده است. در جدول شماره ۱، سه شاخص فرعی گرایش، توانایی و اشتیاق کارآفرینانه و ۱۴ رکن مرتبط با آن‌ها به همراه زیرشاخص‌های مورداستفاده در شاخص جهانی کارآفرینی نشان داده شده است.

رتبه ایران در شاخص جهانی کارآفرینی

۲۰۱۴-۲۰۱۸

شکل ۲ رتبه ایران در شاخص جهانی کارآفرینی سال‌های اخیر

البته در شاخص جهانی کارآفرینی این موضوع مدنظر قرار گرفته شده که کارآفرینی نقش‌های متفاوت با میزان اثرگذاری متفاوت در مراحل مختلف توسعه را بازی می‌کند. با توجه به محدوده امکانات و محدودیت‌های موجود، موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه، کارآفرینی را یک مفهوم پویا که از تعامل بین گرایش کارآفرینانه، توانایی کارآفرینانه و اشتیاق کارآفرینانه که در دل تعامل عوامل نهادی و فردی در سطح یک جامعه در جهت استفاده بهینه از منابع برای ایجاد و راه‌اندازی کسب‌وکارهای مخاطره‌آمیز جدید به وجود می‌آید تعریف نموده است.

همچنین این موسسه معتقد است که، نهادها نقش حیاتی را در شکل‌دهی انگیزه‌های اصلی توسعه کارآفرینی بازی می‌کنند. این انگیزه‌ها هستند که در نهایت ساختار پاداش دهی را که بر روی انتخاب افراد به کارآفرین شدن تأثیرگذار است را مشخص می‌کنند. برخی از عوامل نهادی مانند قوانین و مقررات سطح بالا و یا فساد می‌توانند میزان کارآفرینی مولد که باعث رشد فعالیت‌های اقتصادی می‌شود را کاهش داده و در عوض میزان کارآفرینی غیر مولد و یا کارآفرینی مخرب را افزایش دهد و اثرات مخربی بر روی اقتصاد داشته باشند. در جدول شماره ۲ به‌طور خلاصه مفهوم کلی هر کدام از ارکان مورد بحث آورده شده است و نشان می‌دهد که هر رکن چه چیزی را اندازه می‌گیرد.

در گزارش شاخص جهانی کارآفرینی ۲۰۱۸، نه تنها بیش از ۱۳۷ کشور جهان بر پایه اکوسیستم کارآفرینی آن‌ها رتبه‌بندی شده‌اند، بلکه چارچوبی برای درک موقعیت هر کشور در برابر اکوسیستم همسایگان آن نیز فراهم شده است بر اساس گزارش شاخص جهانی کارآفرینی رتبه ایران در سال ۲۰۱۸ با افزایش ۱۳ پله‌ای رتبه ۷۲ است و همچنین در

منطقه منا^۱، ۱۴ (در سال ۲۰۱۸ بحرین از منطقه منا خارج شده و جزء کشورهای منطقه اقیانوسیه قرار گرفته است) می باشد که در مقایسه با سال قبل ۳ رتبه بهبود یافته است. همچنین ایران ۴,۷ بهبود امتیاز را در سال ۲۰۱۸ تجربه کرده است و از این منظر پنجمین کشور جهان در بهبود امتیاز می باشد. این گزارش نشان داده که کشورها در مناطق مختلف با گستره متفاوتی از موانع رشد کارآفرینی مواجه هستند که در سیاست‌های خود باید به آن‌ها بپردازند. در موسسه مذکور علاوه بر تشخیص موانع منطقه‌ای، مدل‌ها و الگوهایی برای نواحی مختلف نیز معرفی شده است. در جدول شماره ۳ امتیازات ارکان اکوسیستم کارآفرینی ایران مبتنی بر شاخص جهانی کارآفرینی در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ به نمایش درآمده است.

^۱ MENA (Middle East and North Africa region)

جدول ۲ ارکان شاخص جهانی کار آفرینی چه چیز را اندازه می‌گیرد

ارکان اکوسیستم کار آفرینی	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
درک فرصت	- آیا مردم قدرت شناسایی فرصت‌ها را برای شروع کسب‌وکار دارند؟ - آیا نهادهای محیطی امکان استفاده و بهره‌برداری از آن فرصت‌ها را می‌دهند؟
مهارت راه‌اندازی کسب‌وکار	- آیا مردم به اعتقاد خودشان مهارت‌های لازم جهت راه‌اندازی کسب‌وکار را دارند؟ - میزان دسترسی به آموزش‌های دانشگاهی، مؤسسات آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارتی به چه میزان است؟
پذیرش ریسک	- آیا افراد تمایل به پذیرش ریسک راه‌اندازی کسب‌وکار را دارند؟ - آیا محیط کسب‌وکار در کشور نسبتاً کم ریسک است؟ - آیا وجود نهادهای بی‌ثبات، به ریسک راه‌اندازی کسب‌وکار می‌افزاید؟
شبکه‌سازی	- آیا کارآفرینان یکدیگر را می‌شناسند؟ - تا چه اندازه شبکه‌های کارآفرینان از نظر جغرافیایی باهم ارتباط دارند؟
پشتیبانی فرهنگی	- دیدگاه افراد جامعه نسبت به کارآفرین چگونه است؟ - آیا کارآفرین شدن ساده است یا اینکه فساد باعث شده افراد شغل‌های دیگر را به کارآفرین شدن ترجیح دهند؟
کسب‌وکار نوپا مبتنی بر فرصت	- آیا کارآفرینان برحسب ضرورت دست به کار آفرینی می‌زنند یا برحسب فرصت؟ - آیا دولت نقش تسهیل‌گری را در فرآیند کار آفرینی داشته است؟
جذب فن‌آوری	- میزان استفاده از فن‌آوری در کشور شما تا چه حد است؟ - آیا کسب‌وکارها قابلیت آن را دارند که فناوری‌های جدید را به سرعت جذب نمایند؟
سرمایه انسانی	- آیا کارآفرینان آموزش‌های سطح سوم (دانشگاهی، فنی و حرفه‌ای و مهارتی) را گذرانده‌اند؟ - آیا کارآفرینان از آموزش‌های مناسب کسب‌وکار استفاده نموده‌اند؟ - آیا نیروی کار می‌تواند آزادانه در بازار کار جابجا شود؟
رقابت	- آیا در کشور شما کارآفرینان محصولات و خدمات منحصر به فرد ارائه می‌دهند؟ - آیا کارآفرینان می‌توانند توسط محصولات و خدمات منحصر به فرد خود وارد بازار شوند؟
نوآوری محصول	- آیا کارآفرینان در کشور قادر به توسعه محصولات جدید هستند؟ - آیا کارآفرینان در کشور مبادرت به ایجاد فن‌آوری جدید نمایند؟
نوآوری فرآیند	- آیا در کشور شما کسب‌وکارها از فن‌آوری جدید استفاده می‌کنند؟ - آیا در کشور شما کسب‌وکارها می‌توانند به سرمایه‌های انسانی سطح بالا در حوزه‌های علم، فن‌آوری، مهندسی و ریاضیات (STEM) دسترسی داشته باشند؟
رشد بالا	- آیا به‌طور کلی در کشور شما کسب‌وکارها قصد رشد دارند؟ - آیا در کشور شما کسب‌وکارها ظرفیت استراتژیک برای دستیابی به رشد را دارند؟
بین‌المللی سازی	- آیا در کشور شما کارآفرینان تمایل به ورود به بازارهای جهانی را دارند؟ - آیا اقتصاد کشور شما در حدی است که بتواند ایده‌های جدید با ارزش جهانی تولید کند؟
سرمایه ریسک	- آیا در کشور شما سرمایه‌گذار شخصی و نهادی وجود دارد؟

جدول ۳ امتیاز ارکان کارآفرینی (۲۰۱۷-۲۰۱۸)

مجموعه	۱۳۹۸	۱۳۹۷	
گرایش کارآفرینانه	درک فرصت	۰,۰۹	۰,۱
	مهارت کسب و کارهای نوپا	۰,۶۲	۰,۹۹
	پذیرش ریسک	۰,۰۲	۰,۰۱
	شبکه سازی	۰,۴۳	۰,۵۹
	پشتیبانی فرهنگی	۰,۱۵	۰,۱۷
	۲۱,۳	۲۷,۱	
توانایی کارآفرینانه	کسب و کار مبتنی بر فرصت	۰,۲۷	۰,۲۷
	جذب فن آوری	۰,۳۰	۰,۴۹
	سرمایه انسانی	۰,۳۹	۰,۴۳
	رقابت	۰,۲	۰,۲۳
	۲۵,۴۱	۲۹,۸	
اشتیاق کارآفرینانه	نوآوری در محصول	۰,۱۳	۰,۲۷
	نوآوری در فرآیند	۰,۱۹	۰,۲۰
	رشد بالا در کسب و کارها	۰,۳۱	۰,۳۷
	بین المللی سازی	۰,۱۵	۰,۱۶
	سرمایه ریسک پذیر	۰,۳۲	۰,۳۴
	۱۹,۶۱	۲۳,۶	

۵. تحلیل و محاسبه کارایی شاخص جهانی کارآفرینی ایران

همان‌گونه که مشاهده شد، اکوسیستم کارآفرینی ایران نشان از گلوگاه‌های متعددی دارد که رفتار نامطلوب و بیمارگونه ابعاد مختلف اقتصاد کشور را بازگو می‌نماید. ناهمگنی شدید که در ارکان ۱۴ گانه اکوسیستم مشاهده می‌شود، اکوسیستم را ناپایدار و ناکارا ساخته و هزینه مداخلات سیاستی برای بهبود این وضعیت را افزایش می‌دهد. هرچند پیامدهای سوء ناشی از عدم ثبات سیاسی در سطح منطقه و فشارها و تحریم‌های بین‌المللی در به وجود آمدن این شرایط مؤثر هستند، اما باید توجه داشت که برنامه‌ریزی، اجرا و کنترل اقتصاد کنونی کشور چه در سطح راهبردی و چه در سطح عملیاتی به منظور کاهش وابستگی روزافزون به نفت و خروج از مرحله عوامل محوری تأمل‌برانگیز است.

در اینجا ابتدا نحوه محاسبه کارایی اکوسیستم که توسط اکس و همکاران در کشورهای مختلف مورد استفاده قرار گرفته شده است تشریح و در ادامه بر روی امتیازات ارکان کارآفرینی ایران اعمال شده و مورد ارزیابی قرار خواهند گرفت و گلوگاه‌های ایران مشخص خواهد شد. در ادامه میانگین کارایی اکوسیستم کارآفرینی کشورهای منطقه مناسبت محاسبه گردیده و تفاوت آن‌ها با یکدیگر و همچنین سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ به نمایش درخواهد آمد. علاوه بر این با توجه به داده‌های منتشرشده توسط موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه، پیش‌بینی شده که جهت بهبود ۳ امتیاز در اکوسیستم کارآفرینانه چه ارکانی به چه میزان باید تغییر کند و درصد تمرکز سیاست‌های جدید بر هر رکن نیز چه اندازه باید باشد. این محاسبات برای بهبود ۵ امتیاز و ۱۰ امتیاز نیز انجام خواهد شد. در ادامه سیاست‌هایی اکوسیستم کارآفرینی مطرح می‌شوند و راهکارهایی برای ارتقا گلوگاه‌های کشور نیز در سه سطح فرد کارآفرین، شرکت و سیاست‌گذار (فردی و نهادی) مطرح خواهد شد.

بدیهی است به‌منظور اتخاذ سیاست‌های مناسب برای بهبود کارآفرینی در کشور، درک گلوگاه‌ها و تلاش‌های ویژه برای رفع آن‌ها ضروری است. از این‌رو سؤالاتی جدی مطرح می‌شود: چگونه می‌توان مداخلات سیاستی را بهینه کرد؟ و تا چه میزان می‌توان انتظار بهبود داشت؟

واضح است که بهبود اکوسیستم به معنای نزدیک‌تر کردن پروفایل به شکل دایره است و در صورتی که گلوگاه‌ها زیاد و منابع محدود است، ناچار به اولویت در اصلاح گلوگاه‌ها هستیم. لذا برای بهینه‌سازی مداخلات سیاستی و تعیین میزان بهبود لازم است ابتدا میزان کارایی اکوسیستم تعیین و تحلیل حساسیت انجام شود.

برای این منظور از میانگین شکاف گلوگاه (ABG^۱) و میانگین کارایی گلوگاه (ABE^۲) استفاده می‌کنیم. میانگین شکاف گلوگاه از طریق فرمول (۱) محاسبه می‌گردد.

$$ABG_i = \frac{100 * \sum(\max y_{i,j} - y_{i,j})}{(j - 1) * \max y_{i,j}} \quad (1)$$

که در آن (i) تعداد ارکان و Y_{ij} مقدار نرمال شده رکن (j) برای کشور (i) است. برای محاسبه میانگین کارایی گلوگاه از فرمول (۲) استفاده می‌کنیم.

$$ABE_i = 100 - ABG_i \quad (2)$$

جدول ۴ کارایی ارکان اکوسیستم کارآفرینی ایران

ارکان	درک فرصت	پذیرش ریسک	شبکه‌سازی	پشتیبانی فرهنگی	مبتنی بر فرصت	راه اندازی کسب و کار	جذب فن آوری	سرمایه انسانی	رقابت	نوآوری محصول	نوآوری فرآیند	رشد بالا	بین‌المللی سازی	سرمایه ریسک پذیر
کارایی ۲۰۱۷	۱۴٫۵	۳٫۲	۶۹٫۳۵	۲۴٫۱۹	۴۳٫۵۴	۴۸٫۲۸	۶۲٫۹	۳۲٫۲۵	۲۰٫۹	۳۰٫۶۴	۵۰	۲۴٫۱۹	۵۱٫۶۱	
کارایی ۲۰۱۸	۹٫۵	۱/۴	۵۹/۵	۱۷٫۷	۲۷٫۲	۴۸٫۴	۴۳٫۴	۲۳٫۲	۲۷٫۲	۲۰٫۲	۳۷٫۳	۱۶٫۱	۳۴٫۳	

محاسبه شده بر اساس داده‌های GEI_{۲۰۱۷-۱۸}

* داده‌ها به درصد هستند

^۱ Average Bottleneck Gap

^۲ Average Bottleneck Efficiency

هر چه عملکرد ارکان اکوسیستم کشوری به عملکرد بهترین رکن آن کشور نزدیک باشند (به درصد سنجیده می‌شود)، یعنی هر چه ABEi بالاتر باشد، عملکرد متعادل تر بوده و در نتیجه استفاده مؤثرتری از منابع صورت گرفته است و برعکس هر چه ABGi بزرگ تر باشد، یعنی اکوسیستم نامتعادل تر و بهبود آن سخت تر است.

بدیهی است کارایی اکوسیستم ارتباطی با سطح توسعه یافتگی آن ندارد. ممکن است کشوری دارای اکوسیستمی ضعیف اما متعادل باشد. بر اساس محاسبات انجام شده، کارایی اکوسیستم کشور در سال ۲۰۱۸، ۲۹،۵ درصد است. یعنی ۱۳ رکن در شاخص جهانی کارآفرینی به طور میانگین به اندازه ۲۹،۵ درصد از ارزش بهترین رکن (مهارت کسب و کار نوپا) کارایی دارند.

در جدول شماره ۴ کارایی هر رکن نسبت به ارزش بهترین رکن سنجیده شده است. همان طور که مشاهده می‌شود رکن شبکه سازی، ۵۹،۵ درصد ارزش بهترین رکن کارایی دارد و سایر ارکان در وضعیت نامناسب و یا بحرانی قرار دارند و لازم است سیاست گذاری ها بر ناکاراترین ارکان تمرکز داشته باشند.

شایان ذکر است، کارایی اکوسیستم کشور در سال ۲۰۱۷، ۳۶،۶ درصد بوده است و این موضوع نشان از کاهش تقریباً ۷ نمره ای کارایی اکوسیستم کشور دارد. همچنین با مقایسه کارایی ارکان در دو سال متوالی ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ این موضوع روشن می‌شود که ارکان سرمایه انسانی و سرمایه ریسک پذیر که در سال گذشته بیش از ۵۰ درصد ارزش بهترین رکن کارایی داشتند، امسال در وضعیت نامناسب تری نسبت به سال گذشته قرار گرفته اند.

در جداول ۵، ۶ و ۷، میزان تلاش لازم برای بهبود عملکرد کلی اکوسیستم کارآفرینی به ترتیب ۳ امتیاز بهبود، ۵ امتیاز بهبود و ۱۰ امتیاز بهبود محاسبه شده است. این اعداد در وبسایت موسسه جهانی کارآفرینی منتشر می‌شود. البته باید این موضوع را مدنظر قرارداد که موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه هر ساله این اعداد را با توجه به نمرات ارکان گزارش شاخص جهانی کارآفرینی در سال قبل محاسبه و منتشر می‌کند. بر اساس آن، چهار رکن پذیرش ریسک، درک فرصت، بین المللی سازی و پشتیبانی فرهنگی ناکاراترین ارکان اکوسیستم کارآفرینی کشور شناخته می‌شوند و دو رکن نوآوری در فرایند و رقابت نیز در وضعیت خوبی نیستند.

جدول ۵ تحلیل حساسیت مداخلات سیاستی منتشرشده توسط موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه (داده‌های ۲۰۱۷ مورد استفاده قرار گرفته)

۳ امتیاز بهبود در GEI (رتبه جهان ۷۲ و منطقه ۱۱)* کارایی اکوسیستم=۳۸,۸		امتیاز فعلی رکن	نام رکن
درصد تمرکز سیاست‌های جدید بر رکن	امتیاز هدف رکن		
۶۷٪	۰,۱۴	۰,۰۲	پذیرش ریسک
۲۸٪	۰,۱۴	۰,۰۹	درک فرصت
۰,۶	۰,۱۴	۰,۱۳	نوآوری در محصول
		۰,۱۵	بین‌المللی سازی
		۰,۱۵	پشتیبانی فرهنگی
		۰,۱۹	نوآوری فرآیند
		۰,۲۰	رقابت
		۰,۲۷	کسب و کار مبتنی بر فرصت

[/http://thegedi.org/tool](http://thegedi.org/tool)

* با فرض ثابت بودن جایگاه سایر کشورها* با فرض یکسان بودن هزینه تلاش‌ها در ارتقاء هر واحد امتیاز رکن

جدول ۶ تحلیل حساسیت مداخلات سیاستی منتشرشده توسط موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه (داده‌های ۲۰۱۷ مورد استفاده قرار گرفته)

۵ امتیاز بهبود در GEI (رتبه جهان ۶۵ و منطقه ۱۰)* کارایی اکوسیستم = ۴۱,۶۸		امتیاز فعلی رکن	نام رکن
درصد تمرکز سیاست‌های جدید بر رکن	امتیاز هدف رکن		
۴۳%	۰,۱۹	۰,۰۲	پذیرش ریسک
۲۵%	۰,۱۹	۰,۰۹	درک فرصت
۱۵%	۰,۱۹	۰,۱۳	نوآوری در محصول
۱۰%	۰,۱۹	۰,۱۵	بین‌المللی سازی
۸%	۰,۱۹	۰,۱۵	پشتیبانی فرهنگی
		۰,۱۹	نوآوری فرآیند
		۰,۲۰	رقابت
		۰,۲۷	کسب و کار مبتنی بر فرصت

[/http://thegedi.org/tool](http://thegedi.org/tool)

* با فرض ثابت بودن جایگاه سایر کشورها* با فرض یکسان بودن هزینه تلاش‌ها در ارتقاء هر واحد امتیاز رکن

جدول ۷ تحلیل حساسیت مداخلات سیاستی منتشرشده توسط موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه (داده‌های ۲۰۱۷ مورد استفاده قرار گرفته)

۱۰ امتیاز بهبود در GEI (رتبه جهان ۵۵ و منطقه ۹)* کارایی اکوسیستم = ۴۹,۵		امتیاز فعلی رکن	نام رکن
درصد تمرکز سیاست‌های جدید بر رکن	امتیاز هدف رکن		
۲۵%	۰,۲۸	۰,۰۲	پذیرش ریسک
۱۸%	۰,۲۸	۰,۰۹	درک فرصت
۱۴%	۰,۲۸	۰,۱۳	نوآوری در محصول
۱۳%	۰,۲۸	۰,۱۵	بین‌المللی سازی
۱۳%	۰,۲۸	۰,۱۵	پشتیبانی فرهنگی
۹%	۰,۲۸	۰,۱۹	نوآوری فرآیند
۸%	۰,۲۸	۰,۲۰	رقابت
۱%	۰,۲۸	۰,۲۷	کسب و کار مبتنی بر فرصت

[/http://thegedi.org/tool](http://thegedi.org/tool)

* با فرض ثابت بودن جایگاه سایر کشورها* با فرض یکسان بودن هزینه تلاش‌ها در ارتقاء هر واحد امتیاز رکن

۶. راهکارهای پیشنهادی در جهت رفع گلوگاهها

ایران دارای اقتصادی ترکیبی و در حال گذار با ویژگی غنی از منابع انسانی و فیزیکی (جمعیت جوان تحصیل کرده- غنی به لحاظ ذخایر طبیعی) است. لیکن به دلیل ناکارآمدی سیاست‌های دولت (از آنجاکه اقتصاد ایران یک اقتصاد دولتی متکی به درآمدهای نفت است، سیاست‌های دولت نقش تعیین‌کننده در توسعه دارد)، وضعیت اقتصاد ایران چه در سطح منطقه و چه به لحاظ بین‌المللی نامناسب می‌باشد. وجود انحصارات در اقتصاد، پایین بودن بهره‌وری در بخش دولتی (ناشی از فقدان انگیزه رقابتی)، رانت‌آفرینی در اقتصاد (به علت قیمت‌گذاری نامناسب در مورد نهاده‌های انرژی، نرخ نامناسب ارز، نرخ ناکارآمد تسهیلات بانکی و نظایر آن)، ناکارآمدی بازار مالی (به دلیل نرخ نامناسب سود بانکی و دولتی بودن بانک‌ها) منجر به حرکت اقتصاد مولد ایران به سوی اقتصاد دلالی و رکود بخش‌های تولیدی شده است. در این شرایط اجرایی‌ترین و عملی‌ترین استراتژی‌ببرون‌رفت از این بن‌بست‌ها و مشکلات اقتصادی- اجتماعی، برنامه‌ریزی برای توسعه کارآفرینی می‌باشد.

هرچند در سال‌های اخیر برنامه‌هایی جهت توسعه کارآفرینی طراحی و اجرا شده است، لیکن در عمل افزایش نرخ فعالیت‌های کارآفرینانه و توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط با مشکلات بسیاری روبرو بوده و علی‌رغم وجود پتانسیل‌های مناسب در کشور، پروفایل اکوسیستم کارآفرینی کشور دارای رشد نامتقارن و گلوگاه‌های جدی است. علت اصلی این موضوع را می‌توان نگاه مقطعی و تک‌بعدی بازیگران اصلی اکوسیستم کشور به موضوع کارآفرینی دانست.

با توجه به، پروفایل نامتوازن ایران، دستیابی به نرخ بالای فعالیت‌های کارآفرینانه تنها از طریق تمرکز سیاست‌ها بر گلوگاه‌های اصلی و بهبود زیرساخت‌های نهادی کسب‌وکار امکان‌پذیر است. تدوین راهبردهای اساسی و سیاست‌گذاری بلندمدت و تعاملات هدفمند بین بخشی برای استفاده از ظرفیت‌های بالقوه کشور در بهبود اکوسیستم کارآفرینی ایران بسیار مؤثر می‌باشد. بر این اساس در ادامه توصیه‌های سیاستی متناسب با گلوگاه‌های اساسی شناسایی شده در سند حاضر به منظور رفع موانع توسعه کارآفرینی و افزایش گرایش، توانایی و اشتیاق کارآفرینانه ارائه می‌گردد.

ردیف	گلوگاه	سیاست گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح فردی	دستگاه مسئول	سیاست گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح نهادی	دستگاه مسئول	دستگاه‌های عضو کارگروه مربوطه	قوانین ذی ربط	امتیاز هدف تا پایان برنامه ششم توسعه جهت ارتقاء ۱۵ امتیاز کل	
۱	پدیش ریسک	طراحی سامانه شبیه‌سازی کسب و کارها برای دانش آموزان در سطح دوم آموزش	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	استقرار حاکمیت شرکتی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	وزارت امور اقتصادی و دارایی - وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم تحقیقات و فناوری - وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی - وزارت صنعت، معدن و تجارت - وزارت جهاد کشاورزی - وزارت دادگستری - وزارت کشور - وزارت اطلاعات - بانک مرکزی و بانک‌ها و صندوق‌های مالی و سرمایه‌گذاری - سازمان بورس و اوراق بهادار - بیمه مرکزی - اتاق‌ها - سازمان بهزیستی.	مجموعه قوانین و مقررات مرتبط با تولید، سرمایه‌گذاری و تجارت - قوانین ناظر بر بازارهای مالی شامل قوانین پولی و بانکی - قانون مبارزه با پول‌شویی، قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید، قانون تنظیم بازار غیر متشکل پولی، قانون استفاده از منابع خارجی.	از امتیاز ۱ به امتیاز ۲۴ (امتیازات از صفر تا صد است)	
۲		راه‌اندازی و توسعه باشگاه کارآفرینان نوجوان	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	استقرار نظام ملی اعتبار سنجی	بانک مرکزی				
۳		تولید محتوای آموزشی مؤثر با رویکرد تقویت روحیه ریسک‌پذیری	وزارت آموزش و پرورش	ایجاد شفافیت در اطلاعات مالی شرکت‌ها	وزارت اقتصاد				
۴		تولید محتوا و برنامه‌های آموزشی باهدف معرفی ریسک‌های مرتبط با چرخه عمر کسب و کارها	وزارت صنعت، معدن و تجارت	توسعه ابزارها و مکانیزه‌های مالی بین‌المللی (IFS)	بانک مرکزی				
۵		طراحی و توسعه سیستم‌های منتورینگ و مشاوره کسب و کار کارآفرین محور	وزارت صنعت، معدن و تجارت	تدوین و بازنگری قوانین و مقررات ورشکستگی	وزارت دادگستری				
۶				تنوع و گسترش ابزارهای نوین بیمه‌ای و مالی.	بیمه مرکزی و سازمان بورس				
۷				ایجاد دادگاه‌های تجاری تدوین آیین دادرسی تجاری	وزارت دادگستری				
۸				تدوین راهبردهای لازم جهت افزایش ضمانت اجرایی قراردادها.	وزارت دادگستری				

ردیف	گلوگاه	سیاست گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح فردی	دستگاه مسئول	سیاست گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح نهادی	دستگاه مسئول	دستگاه های عضو کار گروه مربوطه	قوانین ذی ربط	امتیاز هدف تا پایان برنامه ششم توسعه جهت ارتقاء ۵ امتیاز کل
۱		تغییر محتوای آموزش های سطح اول و دوم با رویکرد تقویت روحیه پرسشگری و مهارت های تشخیص و بهره برداری از فرصت	وزارت آموزش و پرورش	تدوین سیاست های لازم جهت تسهیل و رفع موانع شروع کسب و کار از قبیل بازنگاری در قوانین و مقررات و رویه های اجرایی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	وزارت امور اقتصادی و دارایی - وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان های وابسته -	مجموعه قوانین و مقررات مرتبط با تولید و سرمایه گذاری، تجارت شامل قوانین برنامه های پنج ساله توسعه - قوانین بودجه - قانون تجمیع عوارض - قانون تجارت - قانون الکترونیک - قانون بخش تعاون - قوانین پولی و بانکی - قوانین مرتبط با بازار سرمایه - قانون بهبود	از امتیاز ۹ به امتیاز ۲۴ (امتیازات از صفر تا صد است)
۲		ایجاد سامانه انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	نهاد ریاست جمهوری	اتخاذ سیاست ها و راهکارهای مناسب برای بهبود مستمر محیط کسب و کار از طریق کاهش مراحل، زمان و هزینه ها برای اندازه یکسب و کار	وزارت اقتصاد	وزارت نیرو و سازمان ها و شرکت های تابعه - وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - وزارت نفت و وزارت راه و شهرسازی - وزارت علوم تحقیقات و فناوری - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت جهاد کشاورزی - بانک مرکزی - شهرداری ها - اتحادیه های صنفی - اتاق های ایران -		
۳		راه اندازی و توسعه باشگاه های کارآفرینی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	اتخاذ راهکارهایی جهت توسعه و بهبود دسترسی به زیرساخت های مناسب	وزارت نیرو و وزارت راه			
۴		تولید محتوا و برنامه های آموزشی باهدف شناسایی فضای کسب و کار	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	تسریع در تصویب طرح اصلاح موادی از قانون تجارت در خصوص ورشکستگی	وزارت دادگستری			
۵		تدوین برنامه های ملی آینده نگاری با نگاهی به تجربیات موفق جهانی	معاونت علمی و فناوری	ایجاد مراکز ویژه جهت ارزش گذاری های مشهود و نامشهود	سازمان بورس			
۶		توسعه مکانیسم های شناخت، انتقال و استفاده از فناوری	وزارت صنعت، معدن و تجارت	اتخاذ راهکارها و افزایش ضمانت اجرایی قراردادهای و قوانین	وزارت دادگستری			
۷		ایجاد پیشخوان های مشاوره کسب و کار	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	بازنگری در قوانین و مقررات و رویه های اجرایی مرتبط با حوزه حقوق مالکیت	سازمان ثبت شرکت ها و مالکیت معنوی			
۸				ایجاد پیشخوان مشاوره حقوقی و مالکیت فکری	سازمان ثبت شرکت ها و مالکیت معنوی			

ردیف	گلوگاه	سیاست‌گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح فردی	دستگاه مسئول	سیاست‌گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح نهادی	دستگاه مسئول	دستگاه‌های عضو کارگروه مربوطه	قوانین ذی‌ربط	امتیاز هدف تا پایان برنامه ششم توسعه جهت ارتقاء ۵ امتیاز کل	
۱	بین‌المللی سازی	ایجاد مراکز تخصصی مشاوره توسعه بازار و فروش با رویکرد افزایش صادرات	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	ایجاد کنسرسیوم‌های مشترک شرکت‌های نوآور به‌منظور شبکه‌سازی و تبادل اطلاعات با رویکرد عرضه محصولات پیچیده‌تر	وزارت صنعت، معدن و تجارت	وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان‌های تابعه- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات- وزارت امور خارجه- وزارت	مجموعه قوانین صادرات و واردات- قانون امور گمرکی- قانون اصلاح تعرفه گمرکی و اصلاحات بعدی- مجموعه قوانین مالیاتی- قانون تجارت- قانون توسعه تجارت الکترونیکی- قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی، خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آنها در صادرات- قوانین موافقت‌نامه‌های اقتصادی و بازرگانی بین دولت‌ها- قوانین موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد- قوانین مرتبط	از امتیاز ۱۶ به امتیاز ۲۴ (امتیازات از صفر تا صد است)	
۲		حضور مؤثر در نمایشگاه‌های تخصصی داخلی و خارجی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	طراحی و ایجاد سامانه ارتباطی بین کارآفرینان داخلی و خارجی به‌منظور تبادل اطلاعات، انتقال تجربه و اقدام مشترک در جهت تولید کالاهای پیچیده‌تر	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	تعاون، کار و رفاه اجتماعی- وزارت امور اقتصادی و دارایی- بانک مرکزی- اتاق بازرگانی- بانک‌ها و صندوق‌های مالی- سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران- سازمان بورس و اوراق بهادار- صندوق ضمانت صادرات.			
۳		اعزام و پذیرش هیئت‌های تجاری	وزارت صنعت، معدن و تجارت	رصد و پایش فناوری‌های نوین به‌منظور بسترسازی درجهت تولید محصولات پیچیده‌تر	معاونت علمی و فناوری				
۴		بازنگری در قوانین، مقررات و رویه‌های اجرایی حوزه تجارت بین‌الملل	وزارت صنعت، معدن و تجارت	اتخاذ راهکارهای لازم جهت به‌کارگیری استفاده از دانش و تجربه متخصصان حرفه‌ای بین‌المللی	معاونت علمی و فناوری				
۵		تدوین سازوکارهای لازم جهت تسهیل در بهره‌مندی از خدمات مشاوره حقوقی و تخصصی بین‌المللی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	بسترسازی جهت تسهیل فرآیند انتقال دانش ضمنی و فناوری از ایرانیان خارج از کشور	وزارت صنعت، معدن و تجارت				

ردیف	کلوکاه	سیاست گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح فردی	دستگاه مسئول	سیاست گذاری جهت ارتقاء سطح نهادی	دستگاه مسئول	دستگاه های عضو کار گروه مربوطه	قوانین ذی ربط	امتیاز هدف تا پایان برنامه ششم توسعه جهت ارتقاء ۵ امتیاز کل
۶	بین المللی سازی	ارزیابی آمادگی صادرات (ERA)	وزارت صنعت، معدن و تجارت	اتخاذ سیاست های ارتقاء زنجیره ارزش (Upgrading) و اتصال به زنجیره ارزش جهانی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان های تابعه- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات- وزارت امور خارجه- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی- وزارت امور اقتصادی و دارایی- بانک مرکزی- اتاق بازرگانی- بانکها و صندوق های مالی-	مجموعه قوانین صادرات و واردات- قانون امور گمرکی- قانون اصلاح تعرفه گمرکی و اصلاحات بعدی- مجموعه قوانین مالیاتی- قانون تجارت- قانون توسعه تجارت الکترونیکی- قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی، خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آنها در صادرات- قوانین موافقت نامه های اقتصادی و بازرگانی بین دولت ها- قوانین تجارت آزاد- قوانین مرتبط	از امتیاز ۱۶ به امتیاز ۲۴ (امتیازات از صفر تا صد است)
۷		تأسیس آژانس های اعتبار صادرات جهت ارائه تسهیلات حمایتی دولت به صادرکنندگان	وزارت صنعت، معدن و تجارت	اتخاذ راهکارهایی جهت سرمایه گذاری مشترک با شرکت های بین المللی	وزارت اقتصاد			
۸		ایجاد سیستم های اعتبار صادرات به منظور توسعه مکانیسم های حمایتی بخش دولتی و خصوصی	بانک مرکزی					
۹		اجرا و توسعه ابزارهای متنوع بیمه های اعتباری	بیمه مرکزی					
۱۰		ارائه راهکارهای لازم جهت حمایت از کارآفرینان به منظور ایجاد دفاتر منطقه ای و بین المللی با رویکرد نفوذ در بازار	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی					
۱۱		تسهیل دسترسی به کانال های توزیع جهانی	وزارت صنعت، معدن و تجارت					
۱۲		متناسب سازی مشوق های دولتی (مالی، تعرفه ای و مالیاتی) با میزان صادرات بنگاه ها	وزارت صنعت، معدن و تجارت					

پشتیبانی فرهنگی

ردیف	کلوکاه	سیاست گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح فردی	دستگاه مسئول	سیاست گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح نهادی	دستگاه مسئول	دستگاه های عضو کار گروه مربوطه	قوانین ذی ربط	امتیاز هدف تا پایان برنامه ششم توسعه جهت ارتقاء ۵ امتیاز کل
۱	پشتیبانی فرهنگی	شناسایی و معرفی خدمات و ارزش های ارائه شده توسط کارآفرینان با استفاده از روش ها و ابزارهای مناسب	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	بازنگری در قوانین، مقررات و رویه های اجرایی در حوزه کسب و کار با رویکرد کاهش فساد	وزارت صنعت، معدن و تجارت	شورای عالی انقلاب فرهنگی- وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان های تابعه به ویژه (سازمان حسابرسی- گمرک- سازمان امور مالیاتی)- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- وزارت آموزش و پرورش- وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- وزارت ICT	قانون بهبود مستمر فضای کسب و کار - قانون کار - قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) - قانون تجارت - قانون آیین دادرسی کیفری	از امتیاز ۱۷ به امتیاز ۲۴ (امتیازات از صفر تا صد است)
۲		اصلاح نگرش عموم جامعه نسبت به انتخاب کارآفرینی به عنوان مسیر شغلی	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	اتخاذ راهکار های مناسب جهت افزایش مشارکت مطبوعات و رسانه های مستقل و آزاد به منظور شفاف سازی	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	مالیاتی)- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- وزارت آموزش و پرورش- وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- وزارت ICT	قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) - قانون تجارت - قانون آیین دادرسی کیفری	
۳		بستر سازی جهت ایجاد الگوی نقش (Role Model) از کارآفرینان موفق برای افراد جامعه	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	بررسی و ارزیابی راه کار های توسعه دولت الکترونیک	وزارت ICT	آموزش و پرورش- وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- وزارت صنعت، معدن و تجارت- وزارت جهاد کشاورزی- وزارت دادگستری- وزارت اطلاعات- وزارت کشور- سازمان مدیریت دولتی و کارکنان دولتی و خصوصی	قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ - قانون اعسار- قانون مجازات اسلامی جدید - قانون مجازات جرائم	
۴		ایجاد و توسعه کافه کارآفرینی با رویکرد افزایش تعامل بین کارآفرینان و عموم جامعه	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	ایجاد سامانه های جهت شفافیت مدیریت مالی دولتی	سازمان برنامه و بودجه	اسلامی- وزارت صنعت، معدن و تجارت- وزارت جهاد کشاورزی- وزارت دادگستری- وزارت اطلاعات- وزارت کشور- سازمان مدیریت دولتی و کارکنان دولتی و خصوصی	قانون مجازات اسلامی جدید - قانون مجازات جرائم	
۵		برگزاری رویدادهای کارآفرینی در سطوح خرد و کلان	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	ایجاد سامانه افشای دارایی ها و درآمدهای مدیران و کارکنان دولتی و خصوصی	سازمان اداری و استخدامی	اطلاعات- وزارت کشور- سازمان مدیریت دولتی و کارکنان دولتی و خصوصی	قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ - قانون اعسار- قانون مجازات اسلامی جدید - قانون مجازات جرائم	
۶				ایجاد سامانه ملی ثبت و دریافت گزارشات مردمی از تخلفات	سازمان تعزیرات	اطلاعات- وزارت کشور- سازمان مدیریت دولتی و کارکنان دولتی و خصوصی	قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ - قانون اعسار- قانون مجازات اسلامی جدید - قانون مجازات جرائم	
۷				کاهش رسیدگی به پرونده های مفسدین	وزارت دادگستری	اطلاعات- وزارت کشور- سازمان مدیریت دولتی و کارکنان دولتی و خصوصی	قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ - قانون اعسار- قانون مجازات اسلامی جدید - قانون مجازات جرائم	
۸				افزایش بازدارندگی قوانین، مقررات و رویه های اجرایی مبارزه با فساد	وزارت دادگستری	اطلاعات- وزارت کشور- سازمان مدیریت دولتی و کارکنان دولتی و خصوصی	قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ - قانون اعسار- قانون مجازات اسلامی جدید - قانون مجازات جرائم	

نوآوری در فرآیند

ردیف	کلوگاه	سیاست‌گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح فردی	دستگاه مسئول	سیاست‌گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح نهادی	دستگاه مسئول	دستگاه‌های عضو کارگروه مربوطه	قوانین ذی‌ربط	امتیاز هدف تا پایان برنامه ششم توسعه جهت ارتقاء ۵ امتیاز کل
۱		ایجاد کريدورهای خدمات فناوری	وزارت صنعت، معدن و تجارت	رصد، پایش و آینده‌نگاری علم، فناوری، نوآوری و نیازهای بازار	معاونت علمی و فناوری	وزارت صنعت، معدن و تجارت- معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری- وزارت امور اقتصادی و دارایی- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	سیاست‌های کلی علم و فناوری- قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور- قوانین بودجه- قوانین مرتبط با تسهیل انتقال و انتشار فناوری- قانون تشکیل اهداف و وظایف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- قوانین ناظر بر بازار تولید، سرمایه‌گذاری و تجارت.	از امتیاز ۲۰ به امتیاز ۲۴ (امتیازات از صفر تا صد است)
۲		استفاده از روش‌های نوین تأمین مالی جهت تسهیل‌در انتقال فناوری	بانک مرکزی	مدیریت فعالیت‌های تحقیقاتی با رویکردنیازهای تخصصی، اولویت‌های فناوری کسب‌وکارها	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی- وزارت جهاد کشاورزی- بانک مرکزی- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات- صندوق‌های مالی و سرمایه‌گذاری (نوآوری و شکوفایی، صندوق توسعه فناوری‌های نوین)- اتاق‌ها- سازمان‌های نظام صنفی- سازمان‌های مردم‌نهاد.		
۳		تشکیل ستادهای توسعه فناوری‌در حوزه‌های STEM	سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی	پذیرش بخشی از هزینه‌های بخش تحقیق و توسعه به‌عنوانهزینه‌های قابل قبول مالیاتی	سازمان امور مالیاتی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی- وزارت جهاد کشاورزی- بانک مرکزی- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات- صندوق‌های مالی و سرمایه‌گذاری (نوآوری و شکوفایی، صندوق توسعه فناوری‌های نوین)- اتاق‌ها- سازمان‌های نظام صنفی- سازمان‌های مردم‌نهاد.		
۴		توسعه زیست‌بومشركت‌های نوآور	معاونت علمی و فناوری	ایجاد سازوکار آموزش SMEها از طریق بنگاه‌های بزرگ (LEVY).	سازمان فنی و حرفه‌ای	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	
۴		کاهش تعرفه‌های گمرکی برای فناوری‌های وارداتی	گمرک	ایجاد کنسرسیوم‌های تحقیقاتی بین بنگاه و دانشگاه با رهبری بنگاه‌ها	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری		
۵	تجاری‌سازی پژوهش‌های حوزه فناوری	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	در اختیار قرار دادن ظرفیت‌های آزمایشگاهی مؤسسات تحقیقاتی به کارآفرینان	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری			

ردیف	کلوگاه	سیاست‌گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح فردی	دستگاه مسئول	سیاست‌گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح نهادی	دستگاه مسئول	دستگاه‌های عضو کارگروه مربوطه	قوانین ذی‌ربط	امتیاز هدف تا پایان برنامه ششم توسعه جهت ارتقاء ۵ امتیاز کل
۶	نوآوری در فرآیند	تدوین سیاست‌های راهبردی به‌منظور توسعه زیست‌بوم نوآوری کشور با رو ی‌کرد شبکه‌سازی	معاونت علمی و فناوری	ایجاد مشوق برای بنگاه‌های بزرگ در جهت ایجاد شتاب‌دهنده و فضای کاری مشترک	وزارت صنعت، معادن و تجارت	وزارت صنعت، معدن و تجارت- معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری- وزارت امور	سیاست‌های کلی علم و فناوری- قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور- قوانین بودجه- قوانین	از امتیاز ۲۰ به امتیاز ۲۴ (امتیازات از صفر تا صد است)
۷		پایش و بهبود تعاملات داخلی و خارجی در حوزه فناوری	معاونت علمی و فناوری	توسعه مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای نوین	سازمان فنی و حرفه‌ای	اقتصادی و دارایی- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی- وزارت جهاد کشاورزی- بانک مرکزی- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات- صندوق‌های مالی و سرمایه‌گذاری (نوآوری و شکوفایی، صندوق توسعه فناوری‌های نوین)- اتاق‌ها- سازمان‌های نظام صنفی- سازمان‌های مردم‌نهاد.	مرتبط با تسهیل انتقال و انتشار فناوری- قانون تشکیل اهداف و وظایف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- قوانین ناظر بر بازار تولید، سرمایه‌گذاری و تجارت.	
۸				ایجاد و توسعه دانشگاه‌های نسل سوم	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری			

ردیف	گلوگاه	سیاست‌گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح فردی	دستگاه مسئول	سیاست‌گذاری جهت ارتقاء متغیر سطح نهادی	دستگاه مسئول	دستگاه‌های عضو کارگروه مربوطه	قوانین ذی‌ربط	امتیاز هدف تا پایان برنامه ششم توسعه جهت ارتقاء ۵ امتیاز کل	
۱	رقابت	ارائه سیاست‌های راهبردی در جهت توسعه نظام بازار کارآمد	وزارت صنعت، معدن و تجارت	بازنگری در قوانین، مقررات و رویه‌های اجرایی به‌منظور رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقاء نظام مالی کشور	وزارت اقتصاد	وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان‌های تابعه- وزارت جهاد کشاورزی- وزارت امور اقتصادی و دارایی- سازمان خصوصی‌سازی- بانک مرکزی- شورای رقابت- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور- وزارت دادگستری- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی- وزارت نفت- وزارت نیرو- سازمان بورس و اوراق بهادار- اتاق‌ها و درمجموع کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسه‌های دولتی و شرکت‌های دولتی	سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی- سیاست‌های کلی اعمال حاکمیت و پرهیز از انحصار- مقررات اجرایی اصل ۴۴ قانون اساسی- قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه- قوانین بودجه- قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور- قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آن‌ها در امر صادرات-	از امتیاز ۲۳ به امتیاز ۲۴ (امتیازات از صفر تا صد است)	
۲		تدوین سازوکار ایجاد تعامل بین بنگاه‌های بزرگ و SME ها	وزارت صنعت، معدن و تجارت	ارائه سیاست‌های راهبردی جهت توسعه اکوسیستم کارآفرینی با رویکرد افزایش رقابت‌پذیری اقتصاد	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور- وزارت دادگستری- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی- وزارت نفت- وزارت نیرو- سازمان بورس و اوراق بهادار- اتاق‌ها و درمجموع کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسه‌های دولتی و شرکت‌های دولتی			
۳				اصلاح ساختار اتاق‌های بازرگانیو تعاون به‌منظور افزایش مشارکت بخش خصوصی در فرآیند اجرایی	وزارت صنعت، معدن و تجارت				
۴				تنظیم تعرفه‌های هوشمندانه در جهت رقابت‌پذیر کردن محصولات	وزارت صنعت، معدن و تجارت				
۵				تدوین سیاست‌های لازم جهت افزایش کارایی و ضمانت اجرایی قوانین ضد انحصار	شورای رقابت		دستگاه‌های اجرایی، شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت که شمول قوانین و مقررات عمومی		

رقابت	نوآوری در فرآیند	پشتیبانی فرهنگی	بین‌المللی سازی	درک فرصت	پذیرش ریسک	گلوگاه
						دستگاه
✓	✓	✓	✓	✓	✓	وزارت امور اقتصادی و دارایی
		✓				سازمان حسابرسی
		✓	✓			گمرک
		✓				سازمان امور مالیاتی
	✓	✓		✓		معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری
✓	✓	✓	✓	✓	✓	وزارت صنعت، معدن و تجارت
✓	✓	✓	✓	✓	✓	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
		✓		✓	✓	وزارت آموزش و پرورش
	✓	✓		✓	✓	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
✓		✓		✓	✓	وزارت جهاد کشاورزی
✓		✓			✓	وزارت دادگستری
			✓		✓	وزارت امور خارجه
		✓			✓	وزارت کشور
		✓	✓		✓	وزارت اطلاعات
✓	✓		✓	✓	✓	بانک مرکزی
✓		✓				سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
	✓		✓		✓	بانک‌ها و صندوق‌های مالی و سرمایه‌گذاری
✓			✓		✓	سازمان بورس اوراق بهادار
			✓	✓		شرکت فرابورس
					✓	بیمه مرکزی
✓	✓		✓	✓	✓	اتاق‌ها
	✓		✓	✓		وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
		✓				وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
		✓				شورای عالی انقلاب فرهنگی
		✓				سازمان بازرسی

رقابت	نوآوری در فرآیند	پشتیبانی فرهنگی	بین‌المللی سازی	درک فرصت	پذیرش ریسک	گلوگاه
		✓		✓		سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
		✓				دیوان محاسبات کشور
✓		✓	✓			ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز
		✓	✓			قوه قضائیه
✓			✓			سازمان خصوصی سازی
✓						شورای رقابت
	✓					وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی
	✓	✓	✓		✓	پارک‌های علم و فناوری
	✓	✓	✓		✓	مراکز رشد
✓	✓			✓		نهادهای صنفی
	✓			✓		سازمان‌های مردم‌نهاد
			✓			صندوق ضمانت صادرات
✓	✓	✓		✓		سازمان فنی و حرفه‌ای کشور
		✓				رسانه‌ها و مطبوعات
		✓		✓		شهرداری
✓		✓				نهاد ریاست جمهوری و تشکیلات نظارتی وابسته
✓				✓		وزارت نیرو
✓				✓		وزارت نفت
				✓		وزارت راه و شهرسازی
			✓			سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران

۷. فرایند اجرایی کردن سند

به منظور تهیه، تصویب و ابلاغ سیاست‌های اجرایی، طراحی سازوکار تحقق برنامه‌ها و اصلاح ساختارها و فرایندهای مربوطه، هماهنگی و انسجام‌بخشی در اجرای سند راهبردی توسعه کارآفرینی و نظارت بر حسن اجرای آن، " ستاد راهبری اجرای سند راهبردی توسعه کارآفرینی کشور" توسط شورایی عالی اشتغال با ترکیب ذیل ایجاد می‌گردد:

- ۱- وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی یا نماینده تام‌الاختیار ایشان (رئیس)
- ۲- پنج نفر از منتخبین کارآفرینان برتر ملی به انتخاب وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی
- ۳- وزیر صنعت، معدن و تجارت یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۴- وزیر امور اقتصادی و دارایی یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۵- وزیر علوم، تحقیقات و فناوری یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۶- معاون علمی و فناوری ریاست جمهوری یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۷- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۸- وزیر آموزش و پرورش یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۹- یک نفر از روسای پارک‌های علم و فناوری و یک نفر از روسای مراکز رشد به انتخاب وزیر علوم، تحقیقات و فناوری
- ۱۰- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۱۱- وزیر جهاد کشاورزی یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۱۲- وزیر امور خارجه یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۱۳- رئیس قوه قضاییه یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۱۴- رئیس سازمان صداوسیما یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۱۵- رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۱۶- رئیس اتاق تعاون ایران یا نماینده تام‌الاختیار ایشان
- ۱۷- رئیس اتاق اصناف ایران یا نماینده تام‌الاختیار ایشان

- با توجه به تنوع ارتباط اکوسیستم کارآفرینی کشور با عرصه‌های مختلف فرهنگی، صنعتی، تولیدی و خدماتی، در موارد لازم از وزرا و رؤسای نهادهای ذی‌ربط جهت شرکت در جلسات ستاد و کمیسیون‌های مربوط دعوت به عمل خواهد آمد.
- اتخاذ تدابیر لازم در لایه‌های مختلف اکوسیستم کارآفرینی و ترسیم صحیح و شفاف گردش فعالیت‌ها و تعاملات در بین اجزای آن، ضامن اجرای سند راهبردی در این زمینه است. همچنین حفظ و استمرار کارکرد سند راهبردی توسعه کارآفرینی مستلزم پایش پیشرفت اجرای آن در افق زمانی پیش‌بینی شده برای آن است. این پایش باید به گونه‌ای باشد که جهت‌گیری ستاد راهبری به‌سوی دستیابی به اهداف آن حفظ شود و در صورت بروز هرگونه تغییرات اثرگذار در مفروضات و اوضاع محیطی، این تغییرات در کوتاه‌ترین زمان شناسایی و آثار آن تحلیل شود و مراجع مربوط اقدامات اصلاحی موردنیاز را به تصویب برسانند. به این منظور:
- ۱- ستاد راهبری اجرای سند راهبردی توسعه کارآفرینی ایران با ایجاد سازوکارهای لازم و استفاده از نهادهای مختلف، ضمن انجام تصمیم‌گیری‌های لازم و ابلاغ مصوبات، وظیفه نظارت بر تحقق اهداف سند و ارزیابی پیشرفت کار را عهده‌دار است.
 - ۲- ستاد راهبری اجرای سند راهبردی توسعه کارآفرینی ایران موظف است پس از تصویب و ابلاغ سند توسعه کارآفرینی کشور در فواصل زمانی خاص نسبت به تکمیل و به‌روزرسانی آن و تعیین نوع پشتیبانی در هر زمینه اقدام و برای تصویب به شورای عالی اشتغال ارائه دهد.
 - ۳- ستاد راهبری اجرای سند راهبردی توسعه کارآفرینی ایران با همکاری دستگاه‌ها و نهادهای مسئول و مؤسسات پژوهشی-مطالعاتی شاخص‌های کارآفرینی موردنیاز را احصاء و کمیته‌های مطلوب مربوطه را تهیه، تکمیل و به‌روزمی‌رساند.
 - ۴- ستاد راهبری اجرای سند راهبردی توسعه کارآفرینی ایران موظف است با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط گزارش وضع موجود کارآفرینی در کشور را هر ساله بر اساس آخرین شاخص‌ها تدوین می‌کند.
 - ۵- کلیه دستگاه‌های اجرایی موظف‌اند در چارچوب سیاست‌های اجرایی ستاد راهبری اجرای سند راهبردی توسعه کارآفرینی ایران طرح‌ها و برنامه‌های خود را برای این سند تدوین و برای بررسی و تصویب به ستاد تسلیم نمایند. ستاد موظف است میزان پیشرفت و عملکرد طرح‌ها و برنامه‌های ارائه شده دستگاه‌های اجرایی را در فواصل یک‌ساله به شورای عالی اشتغال گزارش نماید.
 - ۶- شورای عالی اشتغال در صورت نیاز جهت اصلاح و تصویب قوانین با مجلس شورای اسلامی تعامل خواهد داشت.
 - ۷- دبیرخانه ستاد راهبری در محل وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی تشکیل می‌شود.

